

КОНЦЕПЦИИ ПРАВОВОГО ГОСУДАРСТВА В ИСТОРИИ ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВОЙ МЫСЛИ

Мануйлов Е. Н., Жданенко С. Б.

Рассмотрены концепции возникновения и развития правового государства в истории философской мысли. Сделан вывод о том, что в Украине возрастает уверенность в необходимости этого исследования и реализации данной концепции на практике. Конституция Украины обеспечивает новый этап развития учения о правовом государстве в Украине.

Ключевые слова: государство, право, закон, правовое государство, концепции правового государства.

CONCEPTIONS OF CONSTITUTIONAL STATE IN THE HISTORY OF PHILOSOPHIC AND LEGAL IDEAS

Manuylov E. M., Zhdanenko S. B.

The article considers the conceptions of origin and development of constitutional state in the history of philosophical thinking. The author concludes that the certainty about the necessity of this research is being changed in Ukraine as well as in the realization of this conception in practice. The constitution of Ukraine assures a new stage in developing the doctrine of constitutional state in Ukraine.

Key words: state, right, law, constitutional state, conceptions of constitutional state.

УДК 1:316.3

Колесніков М. П., кандидат філософських наук, доцент

СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ЇЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті зроблена спроба з'єднати психологію особистості, соціальну психологію та філософію при аналізі взаємозв'язку соціальних та індивідуальних факторів у процесі соціалізації. У статті наголошується на певному значенні інтерсуб'єктної парадигми у дослідженні моделі соціалізації особистості як моделі реалізації свободи.

Ключові слова: свобода, особистість, соціалізація, глобалізація.

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження проблеми соціалізації особистості як вільного та активного суб'єкта соціальних перетворень зумовлюється перш за все затребуваністю знань про закономірності формування людини нового типу відповідно до радикальних змін системи соціальних цінностей. Оскільки в кризові періоди розвитку суспільства системи

життєвих смислів, базових цінностей, моральних та інших ідеалів дуже нестійкі, то проблема суб'єктів соціалізації є дуже важливою. Існують і наукові підстави актуалізації проблеми, адже феномен соціалізації належить до категорії узагальнених, інтегральних соціокультурних феноменів. Потреба їх дослідження загострюється у зв'язку з тим, що ця проблема має міждисциплінарний характер, тому висуває на порядок денний перегляд деяких загальних положень у теорії особистості.

Постановка проблеми. Радикальні зміни, які відбулися на зламі століть, призвели до фундаментальної руйнації інституалізованого порядку та ієрархії базових цінностей радянського суспільства, які формувались протягом десятиліть. Такі процеси руйнації змінили саму людину та соціальне тіло, яке зумовлює соціально-культурні умови її існування. Дифузія ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві, конфлікт цінностей різних цивілізацій негативно позначається на соціалізації особистості.

Свобода кожного індивіда потребує безперервних зусиль індивідів і певного інституційного механізму. Сучасні глобалізаційні зміни і радикальні перетворення в українському суспільстві суттєво впливають на особливості соціалізації особистості. Відбувається злам національних традицій, перегляд світоглядних, моральних, правових норм та світоглядних поглядів у суспільстві.

Сьогодні не можна відновити гармонічну модель співвідношення меж свободи кожного індивіда та моделі реалізації свободи в процесі інституалізації суспільства.

Водночас свобода потребує безперервних зусиль індивідів і певних інституційних механізмів.

Мета статті: аналіз моделей соціалізації особистості та особливостей реалізації її свободи у контексті глобалізації.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема соціалізації особистості достатньо вивчена з позицій філософських та соціально-психологічних наук. Джерела сучасної концепції соціалізації містяться у працях Б. Г. Ананьєва, Т. М. Андрєєвої, А. Г. Асмолова, А. Бандури, Т. І. Божович, Л. С. Виготського, Е. Еріксона, В. П. Зінченко, С. Л. Рубінштейна, Е. Фромма та ін.

У науковій літературі глибоко проаналізовані суть, структура, типологія, діяльність особистості, механізм взаємозв'язку особистості та суспільства. Однак, незважаючи на це, є деякі питання, на які немає відповіді [7; 8; 10; 16].

Термін «соціалізація» також не має однозначного трактування. Дослідники стверджують, що соціалізація є атрибутом способу життя особистості, вона може розглядатися як його умова, процес та результат. На погляд багатьох науковців, соціалізація реалізується у трьох таких формах: інтеріоризація – формування внутрішньої структури людської психіки за допомогою засвоєння соціальних норм, цінностей, ідеалів, переведення елементів зовнішнього середовища у внутрішнє «Я»; соціальної адаптації / пристосування індивідів

до рольових функцій, умов функціонування різних сфер суспільства та само-реалізації індивіда в процесі активно перетворюючої діяльності, спілкування, розвитку свідомості та поширення меж своєї свободи.

У науковій літературі поняття соціалізації подано різноаспектно: як «соціальний розвиток»; «оволодіння соціальним досвідом»; «зміна соціальної структури особистості», «засвоєння соціальних ролей, правил та норм поведінки», які розкривають суть поняття лише в функціонально-інструментальному аспекті [7, с. 19–20; 10, с. 35–36].

На сьогодні можна відзначити зміни, що окреслились у розумінні соціалізації під впливом досліджень особистості, здійснених в інтерсуб'єктній парадигмі. Традиційно у всіх найбільш відомих визначеннях соціалізації в явній формі не підкреслюється активність суб'єкта з усвідомленого перетворення формування як соціальних норм і цінностей, так і соціального оточення, а також самого себе. Найчастіше соціалізацію розуміють як засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом включення в соціальне середовище і відтворення системи зв'язків та відносин (Г. Андреева) або як процес активного засвоєння індивідом цінностей і норм суспільства і формування їх у систему соціальних настановлень, яка визначає позиції і поведінку індивіда як особистості в системі суспільства, а також як процес і результат засвоєння активного відтворення індивідом соціального досвіду (знань, цінностей, соціальної компетентності), що дозволяє йому інтегруватися в суспільство і поводитися там адаптивно.

Дослідження, що відбувалися останні два десятиліття, зумовили появу нових характеристик загальних тенденцій у теорії соціалізації, які свідчать про якісні зміни в її розвитку. Головною тенденцією є домінування інтерсуб'єктивного підходу в аналізі соціалізації. Традиційно соціалізація розглядається як зміна якісних фаз, до кожної з яких людина має бути підготовленою попереднім етапом свого розвитку. Соціалізація за традицією розглядається як процес нібито зворотний, як реакція, що настає після змін соціальної ситуації. Конструктивістський підхід, навпаки, повинен вирішувати проблему знаходження характеристик особистості, які забезпечують майбутній успіх. У процесі соціалізації формуються особистісні передумови для виконання завдань наступного етапу розвитку людини [10, с. 37].

Концепції К. Гергена і Р. Харре – це одна з двох основних гілок сучасного конструкціонізму. Другою його гілкою є концепція соціальних уявлень С. Московічі, в якій увага акцентується на питаннях становлення, трансформації, динаміки феноменів соціальної реальності. У яких би формах (наукових, релігійних, естетичних тощо) не виявлялися соціальні уявлення, вони завжди є способом інтерпретації, осмислення повсякдення, певною формою соціального пізнання, яка передбачає когнітивну активність індивідів і груп. Ідеї соціального конструювання реальності спираються на такі постулати:

Світ не постає перед людиною об'єктивно, людина осмислює реальність через досвід, що перебуває під впливом мови.

Мовні категорії формуються у процесі соціальної взаємодії, а отже, мають соціальну природу.

Розуміння дійсності залежить від діючих норм соціальних конвенцій.

Соціальне розуміння дійсності визначально впливає на людське життя.

Таким чином, світ, у якому ми живемо та діємо, – це сконструйований нами світ, до якого ми адаптовані і який завдяки цьому є зручним та передбачуваним [17, с. 15–16].

Однак, будемо пам'ятати, Л. Вітгінштейн і К. Роджерс визначали, що досвіди особистості є довербальна, дорефлексивна складова свідомості [16, с. 15–16]. На нашу думку, цей аспект проблеми потребує нових досліджень у соціальній психології і філософії.

Нині за логікою Л. С. Віготського, феноменологів П. Бергера і Т. Лукмана, механізм сприйняття особою предметів (об'єктів) зовнішнього світу включає їх інтеріоризацію, об'єктивацію та екстеріоризацію [10, с. 39].

Сучасні дослідження в крос-культурній психології дають нам нові знання про процес соціалізації особистості. Людський рід та культурні групи відтворюються й передають свою культуру новим членам за рахунок двох ключових елементів: біологічної та культурної трансмісії [8, с. 31–32].

Біологічна й культурна трансмісія – це два ключових елементи моделі, за допомогою яких деяка частина людства, культурні групи відтворюють самі себе та передають свою культуру новим представникам.

Очевидно, що люди оволодівають моделями поведінки завдяки досвіду, характерному для того соціального контексту, в якому вони живуть. Каваллі-Сфорца й Фелдман визначають культурну трансмісію від батьків до їх нащадків як вертикальну, оскільки вона включає передачу культурних характеристик від одного покоління до наступного в спадщину. Хоча вертикальне успадкування – це єдина можлива форма біологічної трансмісії, існують дві інші форми культурної трансмісії – горизонтальна та непряма.

Вище описані три форми культурної трансмісії включають два процеси: інкультурацію та соціалізацію. Інкультурація відбувається як результат «занурення» індивідів у їхню культуру, що призводить до включення прийнятого типу поведінки в їх репертуари. Соціалізація здійснюється в результаті більш спеціалізованого навчання та виховання, які, у свою чергу, приводять до опанування культурно-прийнятним типом поведінки.

При вертикальній трансмісії батьки передають культурні цінності, уміння, переконання та мотивації своїм дітям. У цьому випадку важко розділити культурну й біологічну трансмісії, оскільки ми, як правило, вчимося у тих самих людей, хто нас зачав; дуже часто біологічні й культурні батьки – це ті самі люди.

При горизонтальній трансмісії ми вчимося в наших однолітків у повсякденному спілкуванні з ними, розвиваючись від народження до повноліття; у цьому випадку біологічна й культурна трансмісії не змішуються.

При непрямій культурній трансмісії нас навчають інші дорослі люди та суспільні інститути (наприклад, школа), чи наша власна культура, чи інші культури. Якщо навчання проходить повністю всередині нашої власної чи первинної культури, тоді застосуємо термін «культурна трансмісія». Проте, якщо це відбувається в результаті контакту з іншою (вторинною) культурою, застосовують термін «акультурація». Останній належить до тієї форми трансмісії, яка здійснюється в результаті контакту індивіда з людьми (інститутами), які належать до інших культур, що відрізняються від його власної культури, та перебувають під їх впливом.

Можливість того, що особистість та самоість являють собою культурні конструкції та з чого походить, що вони крос-культурно варіюють, стало темою теоретичних та емпіричних досліджень лише нещодавно.

Одне з центральних запитань сформулювали Шведер та Боурн: «Чи змінюється поняття особистості в крос-культурному сенсі?» Відповідь на нього можна знайти у матеріалах досліджень індивідів зі штату Оріса й складається вона з такого. Як гадають, особистість змінюється завдяки соціальним відносинам, в які вона вступає, та її треба описувати не стільки з точки зору сталих рис, скільки з точки зору цих соціальних взаємовідносин та спілкування (треба пам'ятати формулу Маркса: «Спілкування є сутність людини. Сутність людини є спілкування»). Зв'язки між цією концепцією людини та вимірюванням індивідуалізму й колективізму вельми очевидні [8, с. 117].

Про інтенсивне вивчення цієї проблеми повідомлялося в роботах Марсела, Де Во і Сю, як для західних, так і для азійських культур. При дослідженні особистості, яке було основане на антропологічному вивченні людини та міждисциплінарному розгляді особистості. Була зроблена спроба з'єднати психологію особистості та соціальну психологію.

Тріандіс (1989) проаналізував три аспекти особистості (індивідуальний, публічний, колективний), як вони подані за трьома вимірами різних культур (колективізм-індивідуалізм, обмеження-свобода й культурна складність).

Вивчивши велику кількість літератури, він дійшов висновку, що чим більше індивідуалістичний характер має культура, тим частіше відбувається «вибір» індивідуальних «Я», і тим рідше відбувається вибір колективного «Я». (Під «вибором» Тріандіс розуміє облік інформації, важливої для особистості). Соціальне обмеження пов'язане з високим рівнем вибору колективного «Я», хоча, чим складніша культура, тим частіше здійснювався вибір індивідуального й публічного «Я». Для пояснення цих патернів пропонувалося дитяче виховання, екологічні та культурні фактори, однак вони продовжують залишатися значною мірою невизначеними [8, с. 117].

Кагіцибасі (1990, 1996) визначила відмінність між взаємодіючими «Я» і автономним «Я». Взаємодіюче «Я» розвивається в суспільствах з родинною моделлю емоційної та матеріальної взаємозалежності. Це суспільство, як правило, з традиційною сільськогосподарською економікою й колективістським стилем життя; члени родини повинні покладатися один на одного у випадку хвороби та опікуватися літніми людьми. Автономні «Я» можна знайти в індивідуалістичних західних урбаністичних середовищах з «родинною моделлю незалежності», де члени родини можуть жити окремо один від одного без серйозних наслідків для їхнього благополуччя.

Кагіцибасі виділила третю категорію «Я», яка розвивається в «родинній моделі емоційної взаємозалежності». Цей тип особистості називається автономно-взаємодіючим «Я», який можна знайти, зокрема, в урбанізованих областях колективістських держав. Незважаючи на ріст матеріальної незалежності й соціалізацію в бік більшої автономії, емоційна взаємозалежність членів родини зберігається. Кагіцибасі впевнена, що головний «напрямок розвитку в світі – до цієї третьої моделі, яка дозволяє проявляти як родинні стосунки, так і автономність при взаємодії людини із суспільством у цілому.

Подвійна різниця між незалежним «Я» та взаємозалежним «Я» дістала підтримку в роботах Маркуса й Китаями. Вони стверджують, що люди в різних культурах мають надзвичайно різні моделі особистості. Ці моделі впливають на сприйняття себе та інших, на пізнавання, емоції й мотивації. Взагалі західна концепція особистості – це концепція людини автономного та атомізованого, складеного з набору дискретних рис, здібностей, цінностей і мотивів, який прагне самостійності й незалежності від інших [8, с. 118].

Навпаки, у східних культурах тяжіють до родинності, зв'язаності і взаємозалежності, що має основи на концепції «Я» не як дискретної сутності, а як сутності, яка нерозривно зв'язана з іншими сутностями («Я», «Ти», «Ми», «Вони»). Людина стає «цілою», коли вона займає своє місце в соціальній структурі.

Незалежна ж модель особистості припускає, що люди вважають себе унікальними, переслідують свої власні цілі та прагнуть до самовираження. Люди із взаємозалежною моделлю «Я» намагаються належати та бути відповідальним в цілому та переслідувати мету інших, та й займати своє споконвічне місце. У пізніших публікаціях ця ж відмінність була досліджена як теоретично, так і емпірично [7, с. 27].

Останніми роками, у центр дослідницької уваги потрапляють зміни, які впливають на соціальний ареал та поведінку особистості в умовах глобалізації в усіх сферах суспільного життя. Не претендуючи на перелік усіх особливостей, що характеризують соціальне життя особистості за умов глобалізації, відзначимо деякі тенденції, які, на думку багатьох дослідників, можна вважати побічним продуктом глобалізації [2; 3; 8; 11; 12].

Перше. Зростає інтенсифікація соціальної взаємодії та спілкування агентів діяльності. За однаковий проміжок фізичного часу відбувається дедалі більше соціальних контактів, соціальних, технічних та культурних інновацій, виявляється дедалі більше форм соціальної взаємодії. Знижується роль географічного місця проживання особистості зростає процес акультурації змін, що відбувається внаслідок контакту груп, що належать до культур із суперечливими стилями життя. Змінюються об'єктивно значущі системи стратифікації, обов'язкові способи життя, місце традиції заступають стилі, життєві форми вільно обирають тощо [11, с. 66; 13, с. 112–114].

Друге. Виникають тенденції демасифікації й дестандартизації економічного та соціального життя. Змінюються форми праці та її характер. Технологічна і комп'ютерна революції призвели до суттєвого скорочення ручної праці, що пов'язане з безпосереднім виробництвом. З одного боку, ці зміни дають можливість знайти творчу роботу, створити певні передумови для розвитку і самовираження особистості. З другого боку, вони несуть із собою цілу низку небезпек (нестабільність ринку, швидкість і зміни місця роботи, проживання та ін.) руйнувати особистість [13, с. 125–128].

Третє. Новою рисою сучасного ареалу життя є зміна характеру соціального контролю і влади над життям особистості. Процеси глобалізації й інформатизації соціальної системи впливають на всі сфери життя суспільства, на способи соціальної взаємодії, регулятивні й контрольні процеси.

Інтернет диктує розвиток нових форм соціального контролю, появу нових контрольних санкцій, зумовлену формуванням нової техногенної реальності, інституційної дії механізму соціального контролю. Відбуваються професіоналізація і спеціалізація соціального контролю. «Духовна індустрія», яка виробляє нові штучні мови спілкування з їхньою морфологією, граматикою та синтаксисом, усілякі когнітивні карти світу, створили базу для небачених раніше технологій несвободи, тобто техніки вторгнення в найпотаємніші глибини людської психіки, для небачених раніше форм маніпулювання та контролю людської активності [2, с. 53–54; 6].

Інформаційний соціум відрізняється від класичного капіталізму, соціуму соціалізму часів СРСР та соціуму ліберальної демократії Заходу тим, що він перетворює своїх мешканців на ненаситних споживачів інформації, на глядачів нескінченної п'єси Володіння та Багатство. Індивід інформаційного соціуму споживає не стільки речі, скільки їхні видовищні муляжі, імідж, образи, голографічні рекламні химери, симулякри та інші сурогати [12, с. 43].

Головна особливість практики нейролінгвістичного програмування (НЛП) – маніпулювання суб'єктивністю – полягає в тому, що вона здійснюється не за допомогою фізичної сили і погроз, а за допомогою різноманітних способів сугестії і спокуси.

Четверте. Філософи постмодерну висловлюють стурбованість станом свободи в постіндустріальному, інформаційному суспільстві. Численні дослідники стверджують, що соціальні практики подібного вторгнення політиків, партій, інститутів влади в сферу людської свідомості, безсумнівно, є маніпулятивними практиками, дискурсами влади, джерелами погроз людської свободи [6; 9; 11; 13].

Ера інформаційних технологій, яка занурює нас у світ більш витончених технологій програмування людської суб'єктивності, тобто програмування почуттів особистості, мислення, поведінки, зовсім по-новому ставить проблему свободи.

У співзвучних ще й до сьогодні найболючішим нашим проблемам праця М.Фуко її теоретичне осягнення відбувається через з'ясування, окреслення не стільки знаменитого «мистецтва жити» або «етики плекання себе», скільки «практик несвободи» [13].

У сучасному суспільстві складається доволі складна ситуація, яка пов'язана з посиленням впливу владних структур, офіційних інститутів формалізованих соціальних та віртуальних утворень, з одного боку, її нівелюванням, обмеженням та спрямуванням діяльності особистості, знеціненням індивідуальності та особистісних форм життя – з другого. Зростає детермінізм влади капіталу і влади бюрократії, що призводить до руйнування системи нормального людського спілкування – вільної комунікації між вільними людьми. Змінюється влада – змінюються і способи захоплення тіла відносинами влади. Очевидним є також вторгнення інститутів влади до сфери міжлюдських стосунків і спілкування, що спричиняє перетворення людини виключно на об'єкт управління, маніпулювання чи перетворення на товар і в багатьох відношеннях унеможливує реалізацію свободи як найвищого вияву людського буття.

Люди, зазначають дослідники, втратили державний інстинкт. Батьківщина, мати, діти – все це перестало бути для них чимось таким, що раніше вони захищали і берегли. Поліпшення умов праці і підняття матеріального благополуччя, урбанізація і боротьба за комфорт, пластична хірургія і зміна статі, розповсюдження нових релігій і формування нових мас-медіа – все це та інше докорінно змінило людське життя, яке відірвалося не тільки від природно-біологічної основи, але і соціуму та культури у тому вигляді, у якому вони будувалися упродовж століть.

На думку Ж. Бодріяра, центр ваги сучасної людини зсунувся до без свідомості і лібідональної економії, яка залишає місце тільки тотальній натуралізації бажання, яке приречене на те, щоб розділити долю потягів, або на просте механічне функціонування, але, перш за все, на уявне придушення і звільнення. Він із цього приводу зазначає, що відтепер більше не говорять: «У тебе є душа, і ти повинен її врятувати», але говорять так: «У тебе є стать, і ти повинен знати, як її використати»; «У тебе є позасвідоме, і ти повинен навчитися його звільнити»; «У тебе є тіло, і ти повинен навчитися ним насолоджуватися»; «У тебе є лібідо, і ти повинен знати, як його витратити» тощо.

Висновки. Отже, негативні наслідки глобалізації – це результат кризи сучасного бурхливого розвитку глобального капіталізму і постмодерного суспільства.

У зв'язку з загрозою глобальної екологічної, техногенної катастроф, одночасно з розгортанням трансформаційних процесів наприкінці ХХ ст. які набувають глобального характеру, людство опинилося в лещатах глобальних ризиків, тобто ризиків, що містять небезпеку для більшості або всього людства.

Таким чином, головною особливістю постмодерної культури є стурбованість вчених становищем особистості в інформаційному суспільстві, яке удосконалює індустрію комп'ютерних та спірітуальних засобів ідейного, інтелектуального, світоглядного оволодіння людиною. Справа не в тому, підкреслюють дослідники, щоб відстоювати більшу свободу від державного панування чи скрізь її стверджувати. Піддаючи переосмисленню гранднарativi Модерну, прагнуть сприяти захисту гідності особистості, що сама створює себе у суспільстві, яке повне анонімними вогнищами влади, різноманітними механізмами маніпулювання людиною. Нестабільні умови життєдіяльності стають одним з основних об'єктивних факторів, які обумовлюють процес соціалізації, зміни життєвих позицій та ціннісних орієнтацій.

ЛІТЕРАТУРА

15. Бодриар Жан. Символический обмен и смерть / Жан Бодриар. – М. : Добросвет, 2000. – 387 с.
16. Бойко Н. Глобалізація як чинник зміни соціально-контрольного ареалу особистості / Н. Бойко // Особистість у контексті глобалізації: круглий стіл // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – К. : Карме-Сінто, 1996. – 384 с.
17. Ильюшина Е. Глобалізація і постмодерне суспільство / Е. Ильюшина // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 4. – С. 79–98.
18. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М. : Изд-во ЭКСМО, 2005. – 832 с.
19. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг, Д. Бокум. – 9-е изд. – СПб. : Питер, 2010. – 940 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
20. Кросс-культурная психология. Исследования и применение : пер. с англ. – Харьков : Изд-во Гуманит. центр, 2007. – 560 с.
21. Лук'янець В. С. Практика нейролінгвістичного програмування і проблема свободи / В. С. Лук'янець // Практична філософія. – 2001. – № 1. – С. 39–56.
22. Москаленко В. Особливості дослідження соціалізації особистості в інтерсуб'єктній парадигмі / В. Москаленко // Соціальна психологія. – 2009. – № 5. – С. 35–48.
23. Парашевін М. Глобалізація і її вплив на особистість / М. Парашевін // Особистість у контексті глобалізації: круглий стіл // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 5–71.
24. Соболев О. М. Свобода особистості в інформаційному суспільстві / О. М. Соболев // Філософ. думка. – 2002. – № 5. – С. 40–59.
25. Тоффлер Э. Шок будущего : пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО Изд-во АСТ, 2002. – 557 с.

26. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / М. Фуко. – М. : Ад Маргинум, 1999. – 478 с.
27. Хьел Л. Теории личности / Л. Хьел, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2001. – 608 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
28. Циба В. Феноменологія соціалізації / В. Циба // Соціальна психологія. – 2009. – № 4. – С. 21–31.
29. Чепелева Н. В. Розуміння та інтерпретація особистісного досвіду в контексті психологічної герменевтики / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми сучасної української психології: Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. акад. С.Д. Максименка. – К. : Нора-Друк, 2003. – Вип. 23 – С. 15–24.

СВОБОДА ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ЕЕ СОЦИАЛИЗАЦИИ

Колесников М. П.

В статье сделана попытка соединить психологию личности, социальную психологию и философию при анализе взаимосвязи социальных и индивидуальных факторов в процессе социализации. В статье подчеркивается определенное значение интерсубъективной парадигмы в исследовании модели социализации личности как модели реализации свободы.

Ключевые слова: свобода, личность, социализация, глобализация.

FREEDOM OF THE PERSON IN THE PROCESS OF ITS SOCIALIZATION

Kolesnikov M. P.

In this article there is an attempt to connect the psychology of personality, social psychology and philosophy under analysis of interrelation of social and individual factors in the process of socialization. The article points the defined value of inter visual paradigm in the research of model of socialization as a model of freedom realization.

Key words: Freedom, identity, socialization, globalization.

УДК 340.12

В. А. Трофименко, кандидат юридичних наук

ДО ПРОБЛЕМИ ДОДЕРЖАННЯ НОРМ ПРАВА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ ДЖЕРЕЛ ЯК ВИРАЗ ПОЛІВАРІАНТНОСТІ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ У ПРАВІ

Показано, що система джерел права через її різноманітність має можливість урахувати ставлення до права різних верств населення з неоднаковим ставленням до